

***Lophozia capitata* (Violet trapmos) met sporenkapsels**

Chr. (Chris) Buter
Looiersveld 48, 5121 KE Rijen

Abstract: Fruiting *Lophozia capitata*

In April 2006 a large number of patches of fruiting *Lophozia capitata* were found in a moist sand pit near Tilburg, province of Noord-Brabant. Perianths and male branches were so intimately mixed that the material appeared to be autoecious. This could however not be ascertained.

Sporulerende planten van *Lophozia capitata* zijn in West-Europa zeldzaam, aldus de hedendaagse literatuur. Ook in Nederland zijn tot dusver planten met perianthen of antheridiën slechts op uiterst beperkte schaal aangetroffen. Toch is *L. capitata* niet zeldzaam, zeker niet in de regio Midden-Brabant. Hier zijn het vooral de zogenaamde herinrichtingsprojecten t.b.v. de natuur waar het Violet trapmos acte de présence geeft. Zo ook binnen het waterwingebied van de vml. Tilburgse Waterleidingmaatschappij (km-hok 128-396) waar sedert 1995 een groot aantal poelen en waterpartijen werden aangelegd. Een van deze poelen, een ca. twee meter diepe kuil van enige tientallen meters in doorsnede, heeft tot dusver nooit water gevoerd. De eerste jaren was de betiteling dan ook 'zandbak', maar na verloop van tijd stabiliseerde het zand zich en dankzij 'zakwater' (ingevangen regenwater) bleef de bodem vochtig, zodoende een geschikt biotoop vormende voor een aantal pioniers. Toch duurde het tot 2003 alvorens hier voor de eerste maal *L. capitata* werd aangetroffen, dit aanvankelijk op zeer bescheiden schaal. In de loop van 2004 werd een vrij sterke uitbreiding vastgesteld van planten rijkelijk bezet met gemmen. Deze uitbreiding zette zich voort in 2005 waarbij in de maand Mei eerstmaals de aanwezigheid van 'beginnende' perianthvorming werd vastgesteld bij een aantal zoden. Grond voor een frequentere monitoring. In September waren deze perianthen uitgegroeid tot ca. 2 mm lengte en was de aanleg van het sporenkapsel duidelijk. Tevens werden in al deze bestanden antheridiënaartjes aangetroffen direct naast of althans zeer dicht bij de perianthen. Dit aspect gaf een sterke indruk dat de betreffende bestanden mogelijk éénhuizig zouden kunnen zijn, hoewel *L. capitata* als tweehuizig beschreven is. Tijdens de voortgezette monitoring werd vervolgens

vastgesteld dat de ontwikkeling van de sporenkapsels gedurende de winterperiode stagneerde. Eerst einde Maart 2006 werd een eerste goed ontwikkeld sporenkapsel aangetroffen waarna begin April een ware explosie van sporenkapsels volgde.

Ter verduidelijking:

Op de betreffende groeiplaats is *L. capitata* momenteel vertegenwoordigd door vele tientallen (>100) zoden, waarvan sommige meer dan handgroot zijn. Vrijwel alle bestanden zijn bezitten sporenkapsels. Betrokken bestanden zijn zeer compact, de stengels zelf zijn zeer fragiel. Ondanks vele uren microscopisch gepeuter werden geen stengels aangetroffen met zowel samenhangende perianth/kapsels als antheridiënaartjes dragende delen. Rienk-Jan Bijlsma, Huub van Melick en Arno van der Pluijm, die zich ook over dit vraagstuk bogen waren evenmin succesvol. Vooralsnog is de conclusie derhalve dat in dit geval éénhuizigheid niet eenduidig kon worden vastgesteld en dat aangenomen moet worden dat de betreffende bestanden mengbestanden zijn met een opmerkelijk dichte verdeling van mannelijke en vrouwelijke planten. Naar het antwoord op de vraag op welke wijze deze 'menging' dan tot stand gekomen is kan m.i. alleen maar gegist worden.